

Jana Kasíková

Problematika Displaced Persons po druhé světové válce v evropském kontextu z pohledu Československa

Filozofická fakulta UK, Ústav českých dějin, Praha 2023, 418 s., 23 příloh

Oponentovo zadání je v daném případě výrazně ulehčeno skutečností, že Jana Kasíková se problematice repatriací po druhé světové válce věnuje dlouhodobě a je již respektovanou odbornicí a autorkou. Téma zpracovávala ve své bakalářské, a posléze i v diplomové práci, stejně jako v několika odborných studiích či v oceněné knižní publikaci.

U absolventských prací Jany Kasíkové lze velmi dobře sledovat postupné rozšiřování a současně prohlubování rozsahu jejího zájmu. Je tak příkladem historičky, která svoji odbornou znalost vybrané problematiky buduje zcela systematicky. Do svojí disertační práce vnesla předchozí zkušenosti plnou měrou a představila text, u něhož je zřejmé, že je vyvrcholením dosavadního mnohaletého úsilí.

Práce je dobře a především srozumitelně koncipována do tří hlavních okruhů (hlav). V prvním z nich (v podobě úvodu a první hlavy) Jana Kasíková představila teoretické základy jak svojí konkrétní práce, tak i obecného nahlížení na fenomén *displaced persons* v rámci soudobé historiografie. V druhé hlavě podrobně popsala vývoj struktur péče o tyto osoby od prvotních úvah až po praktickou realizaci organizace v průběhu druhé světové války a bezprostředního poválečného období. Velmi si cením důkladného představení obecného evropského kontextu – to je v takto sice hutné, ale komplexní formě předkládáno v českém prostředí vlastně poprvé. Velmi dobře se také podařilo začlenit československou perspektivu, kdy v jednotlivých okruzích bezprostředně navazuje na problematiku mezinárodní, a tím s ní velmi dobře koresponduje. Celou hlavu Jana Kasíková pojala jako kombinaci chronologického a tematického („problémového“) přístupu a podařilo se jí podle mého názoru dosáhnout dobré vyváženosti dvou vzájemně již ze své podstaty konfliktních nároků disertačních prací – hluboké odbornosti vědeckého textu a jeho uchopitelnosti pro čtenáře. Zajímavě je pojata třetí hlava, v níž Jana Kasíková podrobuje celou skupinu *displaced persons* vnitřnímu rozboru a nahlíží ji z různých úhlů. Ke slovu se zvláště zde dostávají citace z ego-dokumentů a dobových materiálů, představena je každodennost, různé interakce či otázka sebereflexe. Takřka polovina této hlavy je věnována situaci „po návratu“, tedy zkoumání, zda a jak se daná skupina formovala po svém návratu do osvobozené vlasti, zda vůbec a jakým způsobem vznikala společná identita a jak se skupina *displaced persons* prolínala s širším fenoménem repatriace, popřípadě reemigrace. Nesporně zajímavým doplňkem je představení obrazu skupiny v médiích, včetně vlastních tisků. Poslední část této hlavy opět koresponduje s předchozím popisem evropské perspektivy, neboť připomíná postupnou proměnu otázky řešení situace osob „přemístěných“ během druhé světové války v následné problémy migrace poválečné – kdy v československém případě je pomyslným rozhodným datem Únor 1948. Závěr celé práce pak vcelku přehledně rekapituluje předchozí

text a prezentuje získané poznatky. Zde bych snad uvítal nejen podrobnější, ale zvláště širší rozbor, komparaci a prezentaci závěrů. Nevnímám ale tuto poznámku jako kritiku, a respektuji základní koncepci autorky, která se především soustředila na představení problematiky v plné její šíři. To se jí povedlo v dostatečném rozsahu. Jana Kasíková plně prokázala, že je pro tuto oblast velmi dobrou odbornicí a dokáže ji na vysoké úrovni zpracovat a představit. Lze si proto jen přát, aby ono v úvodu posudku zmíněné „vyvrcholení“ dosavadního badatelského úsilí Jany Kasíkové neznamenaloby snad „završení“, po němž by dané téma opustila.

Disertační práce je uceleným dílem, kde autor kromě vlastní odborné erudice, orientace v problematice a schopnosti jejího uchopení a konceptualizace prokazuje i svoji znalost práce s textem, formulační zručnost a v neposlední řadě také jistotu gramatickou. Pravidelně bohužel na tuto stránku absolventských prací v závěru textace není dostatek času, který – pokud ho ještě zbývá – je až do poslední chvíle věnován samotné odborné stránce díla. Je to pochopitelné a spíše pravidlem. V dotyčném ohledu mám k předkládanému textu řadu připomínek. Nesnižují ovšem odbornou hodnotu práce a je možné s nimi dále pracovat během redakce případné knižní podoby, kterýžto počin plně doporučuji.

Problémy způsobila především samotná tematika, respektive její terminologie. Jak autorka upozorňuje, velmi těžko lze hledat plně odpovídající ekvivalent již k ústřednímu termínu *displaced persons*. Dobové a v české (československé) historiografii dodnes užívané termíny („zavlečené“, „přemístěné“, „vymístěné“ či nověji „dislokované“ osoby) nevyjadřují přesně obsah pojmu. Autorka se proto rozhodla převážně používat anglický originál, a to dokonce s velkými počátečními písmeny. Kladnou stránkou je jasná návaznost na mezinárodní terminologii, jako však i v jiných podobných případech, český historik jen obtížně včleňuje cizí termín do českého slovosledu a stavby české věty. Z textu jsem získal dojem, že autorka měla původně v úmyslu používat v textu spíše zkratky (DP-tábory, DPs), a teprve následně je rozepisovala. Rozepisování ovšem vedlo k podobě, která jde vysloveně proti zásadám českého pravopisu a větné stavby, což text výrazně ruší (s. 1, „...v tzv. Displaced Persons táboře...“ s. 2 „...řešení Displaced persons problému...“, s. 35 „...celý proces Displaced Persons problematiky...“ a na mnoha jiných místech, např. s. 42, 61, 65). Trochu rušivě působí i nejednotnost (tři různé podoby, „DP tábor“, „DP-Camp“, „DP-tábor“ v rámci pouhých devíti řádků na s. 47). Problém překladu terminologie byl v případě této práce skutečně obtížný, přesto se mi zvláště způsob kombinace anglických termínů s českými nezdá vhodný („...v Assembly Centrech...“ aj.). Bohužel se zdá, že zde snad působil i nedostatečný odstup od cizojazyčných textů, jak naznačuje „obrácený“ slovosled v jiných částech textu (s. 130, 138 aj. „...nepříslušeli do SSSR hranic...“, „...jednání v SSSR zóně...“ apod.), stejně jako nikoliv výjimečné užívání anglické podoby zkratk, např. „U. S. A.“ (navíc s mezerami) apod. Doporučuji také provést revizi systému uvádění plného názvu, popř. vysvětlení u dále pak používaných zkratk – přestože je toto často velmi dobře ošetřeno na některém místě textu (např. výtečně na s. 212), je záhodno vysvětlení posunout k prvnímu výskytu.

Nedostatek času pro důkladnou závěrečnou vnitřní redakci považuji za hlavní důvod poměrně časté formulační kostrbatosti složitějších souvětí a vymykání z větného rámce, a to v míře, jež komplikuje plynulost čtení a zbytečně snižuje text v očích čtenáře. Pečlivější zpětné čtení by také jistě odhalilo několik nepodstatných přehlédnutí, která ale mohou ovlivnit hodnocení recenzentů (např. s. 73 podoba jména sovětského zástupce, přejaté z originálního dokumentu jako „Werschinin“ aj.). Jako pouhé doporučení pak dávám poznámku

k představení administrativního začlenění příslušných orgánů do struktury spojeneckých expedičních sil v Evropě: na s. 70 a s. 100 jsou zmíněny odlišné podoby názvu příslušného oddělení, doporučuji ale držet se oficiální podoby. Důsledněji je také třeba rozlišit různé stupně administrativní struktury (division – branch), které jsou v textu u popisované instituce oba uváděny jako „oddělení“ (spíše odbor – oddělení). Totéž lze poznamenat o vojenské terminologii, na řadě míst nepřesné či nesprávné. Zdůrazňuji však, že jde o maličkosti, jejichž připomenutí nemá snížit hodnotu práce, ale snad napomoci při případném dalším zpracování. Přesto je třeba na textu patrná jistá míra stylistické nezručnosti, zvláště v konstrukci delších souvětí. Kromě již zmíněného „obráceného slovosledu“, který je z hlediska české větné konstrukce nepřipustný, je znát menší práce se stylistickou stavbou věty; typickým důsledkem je například výrazné nadužívání ukazovacích zájmen. Autorka se také nevyhnula některým chronickým chybám doprovázejícím české texty od dob zavedení počítačové techniky (typicky zaměňování pomlčky za spojovník apod.), což je ovšem takřka pravidlem u většiny textů.

Zmíněná upozornění ovšem, jak je výše několikrát zmíněno, nepovažuji za vážná pochybení, která by měla mít vliv na celkové hodnocení práce. Jana Kasíková předložila komplexní představení zvoleného tématu. Zcela bezpochyby prokázala schopnosti, požadované po absolventovi doktorského studia a podle mého názoru více než dostatečně splnila nároky kladené na disertační práce. Vedle splnění formálních a technických požadavků je třeba ocenit, že předkládané dílo je komplexním zpracováním problematiky v rozsahu, v jakém doposud v české historiografii výrazně chybělo. Práci proto doporučuji k obhajobě.

V Praze 1. 12. 2023

Mgr. et Mgr. Zdenko Maršálek, Ph.D.